

זכרון עולם

האשה החשובה ודפנת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד מרת **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה" ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי" 03-5775333

חולת סוסר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"ז הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ח' כסלו תשע"ח
מסכת מכות כ"א - שבועות ד' ♦ פרה ו', ב' - ז', א'
גליין מס' 966

השבוע בגליין

- ♦ בקשת אנוסי ספרד שעוררה את הפולמוס על ה"סמיכה"
- ♦ החוטא מבקש מלקות
- ♦ עליה למקום המקדש
- ♦ אגרתו של הרמב"ם שעוררה הדים
- ♦ ביקורו של השר משה מונטיפיורי בהר הבית

השבוע בגליין

- ♦ משפט שלמה בראי "חושן משפט"
- ♦ מדוע חפצה אם התינוק המת בתינוק לא לה?
- ♦ פסיקת דין שלא על פי עדות
- ♦ דיני תורה על גידול ילדים
- ♦ חובת הקריעה על ירושלים ומקום המקדש

דבר העורך

הדף האחרון של החיים!

יסוד ההצלחה בכל דבר ועניין הוא העקביות והדבקות במשימה. כאשר אדם פותח עסק ומטפל בו רק בזמנו הפנוי, קלושים הסיכויים שיראה הצלחה רבה בעסקיו. כך הדבר בעסק התורה. כדי לזכות למעלותיה יש להקפיד על לימוד יום יומי בקביעות ובעיקשות בימי שגרה כבימי סדרה. לפנינו סיפור מפתיע על התמדה ועקביות בלימוד התורה. **חבוש** בבגדים מוזרים הוא נכנס לביתם. על הכורסאות המפוארות שניצבו בסלון, ישבו הוריו והתבוננו בו אחוזי הלב. בנם מחמד-עיניהם הופיע על מפתן הדלת לבוש בחליפה כהה ועל ראשו מתנוססת מגבעת שחורה, מהסוג שהם רגילים לראות בכותל המערבי בטיולם השנתי. מבט נוסף לעבר הבן הבהיר להם, שהעגילים שהתנוצצו על אזניו לראווה, נעלמו, ואיתם תספורות המיוחדות שהיתה משוש ראשו. הוא חזר בתשובה! **עד** לרגע זה התנהלו חייהם על מי מנוחות בפרבר יוקרתי במדינת קליפורניה. הם הצליחו מאד, כל אחד בתחומו הוא. האב היה מתאגרף מפורסם שעשה הון רב לביתו ממקצועו הכוחני, ואף האם לא שקטה על שמריה ושלחה את ידה בעסקי מסחר חובקי עולם, בהם ראתה הצלחה רבה. בנם יקירם שניחן בכשרונות רבים, גדל ככל שכניו עמם הלך לבית הספר הפרטי, שם ניבאו לו מוריו עתיד מזהיר בעולם האקדמיה. **בנוגע** ליהדותם ניתן לומר שלא היתה להם כל התנגדות לנושא הדת, אלא שהם פשוט לא העניינו בה. כל שידע האב לומר לבנו, היה המשפט ששמע הוא עצמו מאביו המנוח: "דע לך, כי בן להורים יהודים הנך". **לא** חלפו שנים רבות ונבואתם של מוריו הגשימה את עצמה. הבן פנה לאחת האוניברסיטאות היוקרתיות והנחשקות בארה"ב ועשה חייל בלימודיו. **יום** אחד, היה זה לאחר סדרת מבחנים קשה אותה עבר בהצלחה, פנה לשוטט להנאתו במסדרונות חדרי המגורים המפוארים שהועמדו לרשותם. לפתע משך דבר מה את תשומת ליבו. כשהוא עומד על מקומו, הסתכל בעיניים פעורות על חברו לספסל הלימודים שלא היה ידוע כחובב מעשי קונדס. הלה התרכז במשימה מוזרה ביותר: לגלגל חבלים שחורים סביב זרועו השמאלית.

השבוע בגליין

דף כג/ב ובבית דינו של שלמה

משפט שלמה בראי "חושן משפט"

גמרתנו עוסקת במשפט שלמה, אשר התרחש לאחר שאשה אשר תינוקה מת, נטלה את תינוקה של חברתה, ושתי הנשים הופיעו לפני שלמה המלך, כשבפיהן טענה זהה: "בנך המת ובני החי". בחכמתו הרבה עלה בידי שלמה לגלות מי היא אמו של התינוק החי, לאחר שציווה כי יש לגזור את הילד ולחלקו בין השתיים. או אז, זעקה האם האמיתית, כי היא מוותרת עליו "והמת אל תמיתוהו". **מדוע חפצה אם התינוק המת בתינוק לא לה?** "משפט שלמה", משמש כבסיס למספר כללי יסוד בדיני תורה, כפי שיבואר להלן. טרם נרד לפרטי כללים אלו, נתמקד במעשה עצמו. מה אירע שם? מדוע חפצה אם התינוק המת לזכות בתינוק לא לה?

לדברי המדרש (ילקוט, מלכים קע"ה), אותן נשים היו אלמנות ולא היו להן ילדים נוספים. לפיכך, אם הילד המת חשקה בתינוק אחר, כדי להיפטר, כביכול, מן הצורך בייבום או בחליצה. לדעת המאירי (בית הבחירה יבמות יז/ב), שתי נשים אלו היו כלה וחמותה והכלה היא זו ששכלה את בנה. אולם, זו מיאנה להמתין עד שיגדל התינוק השני, הלא הוא אחי בעלה, וייבמה או יחלצנה, ולכן היא מיהרה לאמצו אל חיקה. זו גם הסיבה להסכמתה לגזור את הילד החי לשניים, שהרי במותו ייפתרו כל בעיותיה באחת (ראה פירושים נוספים בדרך זו ב"צווארי שלל" לחיד"א, הפטרת מקץ, ובמפרשי המדרשים).

לדעת רבי יהודה החסיד, שתי הנשים היו אלמנות של אדם עשיר. באותה תקופה היה נהוג למנות את האלמנה כאפוטרופוס על נכסי ילדיה היתומים עד שיגדלו, וגם היא התפרנסה מנכסיהם אלו. אמו של הילד המת ביקשה, איפוא, על ידי גזילת התינוק, להשתלט על ממון עצום (פירוש רבי יהודה החסיד על התורה).

"משפט שלמה" כמקור לכללי דין תורה: מ"משפט שלמה" נלמדו מספר כללי יסוד בהלכות דין תורה. בהם, שעל הדין לחזור ולשנות לעצמו את טענות בעלי הדין, כפי שלאחר שכל אחת מן הנשים הרצתה את טענותיה, שב ושנה שלמה המלך לעצמו את טענותיהן - "ויאמר המלך שלמה זאת אומרת בני המת...", אף על פי שהטענות היו ברורות כל צרכן (ירושלמי סנהדרין פ"ג הל' ח', וכן נפסק להלכה "שולחן ערוך" חו"מ סי' י"ז סעי' ז').

פסיקת דין שלא על פי עדות: הרא"ש הוכיח הלכה נוספת מ"משפט שלמה". כל דין תורה נקבע על פי עדות הנאמרת בפני הדיינים. אולם, כאשר האמת זועקת מעצמה כי הצדק עם פלוני, רשאי הדיין לפסוק את הדין גם ללא קבלת עדות, כשלמה המלך אשר פסק את דינו בחוכמתו הרבה. הרא"ש שונה **שלוש פעמים** (שו"ת הרא"ש כלל ס"ח סי' כ"ג, כלל ע"ח סי' ג', כלל ק"ז סי' ו'). עיי"ש שהוכיח כן מהגמרא) כלל זה, אשר נפסק להלכה (טור חו"מ סי' ס"ה, ועיי" ביאור הגר"א "שולחן ערוך" חו"מ סי' ט"ו סעי' ה'; ו"נתיבות המשפט" שם ס"ק ב').

דיני תורה על גידול ילדים: הפוסקים והמפרשים התייחסו, איפוא, למשפט שלמה, כאל דין תורה לכל דבר ועניין, וגם לכך השכלה הלכתית משמעותית. מידי פעם נדרש בית הדין להכריע בין הורים גרושים,

זעילוי נשמת

הר"ר **משה לויט** ז"ל

ב"ר קלמן הלוי ז"ל נלב"ע ז' בכסלו תשכ"ד

ומרת **אסיה לויט** ע"ה

ב"ר אפרים ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תשס"ב

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחי

זעילוי נשמת

הר"ר **שמואל צבי הרמן** זצ"ל

ב"ר משה זצ"ל

מח"ס א"י ובעייתיה באורם של חז"ל

נלב"ע י"ב בכסלו תשנ"א

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו

הר"ר **יוסף ונעמי וינר** שיחיו-פ"ת

זעילוי נשמת

הר"ר **משה אליה פרת** ז"ל

ב"ר שמואל דוד ז"ל נלב"ע י"ב בכסלו

ורעייתו **שרה מרים** ע"ה

ב"ר נח ז"ל נלב"ע י"ז בתמוז

תנצב"ה

הונצחו ע"י בתם וחתנם

דוד ודבי רבינוביץ שיחיו - פ"ת

עמוד 1

שלא הגיעו לכלל הסכמה מי מהם יגדל את הילדים בביתו. בגמרא (כתובות קב/ב) ובפוסקים ("שולחן ערוך" אהע"ז סי' פ"ב סעי' ז) מבוארים תקנות וכללים לעניין גידול הילדים, אשר נקבעו מתוך מטרה אחת בלבד - להיטיב עם הילד, ללא התחשבות ברצון הוריו (עיי' ברמ"א וב"פתחי תשובה" שם, בשם שו"ת הרדב"ז).

חתימה על ציות לפסק הדין: בתי הדין נוהגים להחתים את המתדיינים בפניהם על התחייבות לציית לפסק הדין. לכאורה, מאחר שהשיקול הבלעדי העומד מול עיני הדיינים הוא טובת הילד, אין ההורים נחשבים כבעלי דין, אלא כצופים מן הצד. כלומר, אין להתייחס אל ההורה כמי שבא לתבוע את הילד "שלו", אלא כאל אדם טוב, החפץ בטובת הילד היקר לו מכל. ממילא, גם להתחייבותו לציית לפסק הדין אין כל תוקף, שהרי אין הוא, אלא ככל אדם מן השוק, שיחתום על התחייבות בגין דין תורה שאינו קשור אליו כלל.

אם כנים הדברים, "משפט שלמה" לא היה דין תורה כלל, מאחר שלא היו בו תובעים ונתבעים, שהרי ההורים אינם צדדים בעניין. אולם, אחר שהפוסקים והמפרשים התייחסו ל"משפט שלמה" כאל דין תורה, אשר בו שתי הנשים שימשו כ"צדדים", וכל אחת טענה כי הילד "שלה", בהכרח, כי לכל הורה זכות לגדל את ילדו, ותקנות חז"ל באות להסדיר זכויות אלו, אך אין להסיק מכך, כי להורה אין כל זכות בילדו (הגר"צ גרטנר שליט"א "ישורון" כרך ז', עמ' תק"ה ואילך).

דף כד/ב כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם

חובת הקריעה על ירושלים ומקום המקדש

גמרתנו מתארת את צערם הרב של רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה, רבי יהושע ורבי עקיבא, אשר בעת שהגיעו להר הצופים בדרכם לירושלים, "קרעו בגדיהם" על חורבן עיר הקודש ומקום המקדש. סעיפים רבים ב"שולחן ערוך" דנים במועדי החיוב, בסוג הקריעה, אם גם נשים וקטנים חייבים לעשות כן ועוד, בעת ראיית ערי יהודה, ירושלים ומקום הקודש והמקדש בחורבנם. במאמר שלפנינו נתמקד בשני נידונים - אם בזמנינו נוהג חיוב זה, ובדינם של תושבי ירושלים.

דין קריעת הבגד בעת ראיית ירושלים ומקום המקדש בחורבנם מקורו בגמרא (מועד קטן כו/א), בה נאמר: "כיון שהגיע לצופים - קורע". היינו, הרואה מרחוק את מקום המקדש, חייב לקרוע את בגדו. כך גם נפסק להלכה (רמב"ם הל' אבל פ"ט הל' ב' ובטוש"ע או"ח סי' תקס"א), שהרואה את ירושלים ואת מקום המקדש חייב לקרוע, אם לא ראה אותם למעלה משלושים יום.

[יש שכתבו כי יתכן שקריעה זו נועדה לעורר את לב היהודי להצטער על חורבן בית מקדשנו (ראה ב"עיר הקדש והמקדש" ח"ג פרק י"ז סי' א' סעי' ד'). אולם, הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ה סי' ל"ז) כתב, כי אין אנו מבקשים טעמים אחר הנלמד מן הפסוקים. ברור, כי אם חיוב הקריעה נובע מהרצון לעורר צער בלב היהודי על חורבן המקדש, אין לקרוע בערב שבת קודש אחר חצות, כדי שלא להצטער בשבת. ברם, אם יש הנוהגים שלא לקרוע את בגדיהם בערב שבת אחר חצות, ניתן לבאר את מנהגם גם ללא טעם זה, שכן, פעולת הקריעה עצמה מעוררת צער גם אם אין זה ייעודה, ואין ראוי להכנס לשבת קודש בצער. עיי' "אגרות משה" שם ובספר "ארץ ישראל" להגרי"ט סי' כ"ב אות י"א].

עד שלהי תקופתו של השלטון הבריטי בארץ, ניתן היה לחזות ביהודים שפערו את עיניהם בתמיהה ובכאב למראה מקום בית מקדשנו השמם ובתוך כך קרעו את בגדיהם. בעשרות השנים האחרונות התרופף מנהג זה, והפוסקים נדרשו לדון בו. תחילה נדון לגבי חובת הקריעה על ירושלים, שראייתה מחייבת קריעה בפני עצמה.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' ע') כתב, כי בימינו אין ראיית ירושלים מחייבת קריעה, משום שהיא בנוייה לתפארת, ואומות העולם אינן שולטות בה. הוא מצייין, כי חובת קריעה זו נותרה לגבי חבלי ארץ הנתונים לשליטת האומות.

אולם, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל כתב ("מנחת שלמה" ח"א סי' ע"ג), כי רק שלטון שראשו יכולים לעשות כרצונם נחשב כשלטון. ומאחר שנפסק להלכה (רמב"ם הל' עבודת כוכבים פ"ז הל' א'): "מצות עשה היא לאבד עבודת כוכבים... ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו", וכיום אין באפשרות השלטון לעקור מקומות של עבודה זרה ממקומם, קיימת איפוא, חובת הקריעה גם על ירושלים עיר הקודש.

האם תושבי ירושלים חייבים קריעה? חובת הקריעה על מקום הקודש והמקדש מוסכמת על כל הפוסקים, אלא, שנחלקו הדעות אודות חיוב זה לגבי תושבי ירושלים [אין אנו נכנסים כאן לשאלה מי נחשב תושב ירושלים]. לדעת הרדב"ז (שו"ת סי' תרמ"ו) והחיד"א ("ברכי יוסף" סי' תקס"א), חובת הקריעה חלה גם על תושב ירושלים, שלא ראה את הכותל במשך שלושים יום. אולם, בעל ה"אליה רבה" (סי' תקס"א ס"ק ח') חולק על כך וסובר, כי תושב ירושלים אינו חייב לקרוע על מקום המקדש, אלא אם שהה מחוץ לירושלים מעל שלושים יום.

בשו"ת "דברי יציב" (סי' פ"ט) כתב, כי גדולי ירושלים הורו לסמוך על פסקו של בעל ה"אליה רבה", משום דלותם הרבה של תושבי ירושלים, אשר אילו היו צריכים לקרוע את בגדיהם בכל עת ראייתם את הכותל לאחר שלושים יום, היו נותרים ללא בגדים.

אכן, הגאון רבי יוסף של' אלישיב זצ"ל הורה לשואליו, כי גם תושבי ירושלים חייבים בקריעה למראה מקום חורבנו של מקום הקודש והמקדש ("מעדני שלמה" הל' בין המצרים), ואף הוא מקפיד לעלות מידי

הוא שפשף את עיניו בתמיהה ואחר שהתאושש דפק על הדלת הפתוחה למחצה ובלא להמתין לתגובה נכנס אל החדר. "בלי הרבה הקדמות ידידי, מה אתה עושה?" תמה. מרגע זה ועד להופעתו כיהודי שומר תורה ומצוות בבית הוריו, לא חלף זמן רב.

הבן נכנס אל הבית וניסה להרגיע את הוריו, "אני בסך הכל עושה את מה שסבא שלנו עשה בפולין" אמר לאביו. תוך כדי השיחה התברר להוריו שלקראת השנה הבאה הוא עושה את דרכו אל אחת הקהילות האורתודוקסיות הגדולות, שם הוא מתכוון ללמוד בישיבה ולהקדיש את חייו ללימוד התורה. לא הועילו שכנועי האב ותחנוני האם, "לפחות תצא עם מקצוע ביד" אמר לו אביו תוך שהוא מאגף את ידו להמחשת דבריו. "אני הולך ללמוד תורה!" קבע בעדינות אך בלא היסוס, וקמץ אף הוא את כף ידו, וכך היה.

הזמן עשה את שלו והוריו התרגלו לבקשותיו הבלתי שגרתיות. בכל פעם שבה הודיע על בואו, עבר המטבח הכשרה מלאה וממרחקות העליונים נשלפה מערכת הכלים המיוחדת שרק בה נאות לאכול. את המזוזות קבעו בדלתות ביתם כבר בפעם הראשונה שבא מהישיבה, ומתוך רצון שלא לכער את המשקופים, החליטו להותירן על כנו ולא להסירן בכל פעם לאחר לכתו.

השנים נקפו ובנם כבר חבק שני ילדים רכים בזרועותיו. גם על אביו לא פסח הזמן ולאחר כמה כשלונות רצופים בזירת הקרבות, הבין כי לא לעולם חוסן והחליט לפרוש ממקצועו כמתאגרף.

בשבוע הראשון לאחר הפרישה המה הבית. זרי פרחים זרמו בהמוניהם, הפסק לא פסקו לפלוט ברכות, תהילות ואיחולים, ואף אישים רבים הטריחו עצמם לביתו כדי לאחל לו כל טוב.

בשבוע השני עדיין היתה המולה, ומספר לא מועט של אישי ציבור שלחו מברקים המנמקים את העניינים החשובים שבעיניו אינם יכולים לפגוש בו פנים אל פנים. לא חלפו ימים רבים והשקט שב אל הבית. הפרחים הסגנוניים מצאו את דרכם אל פח האשפה, הברכות תיוקו למשמרת, והאב החל להתחבב באפס מעשה.

בוקר אחד קם ארז את מיטלטליו ועלה עם זוגתו על מטוס שהסיעם אל מקום מגוריו של בנו. יש לנו בן מוכשר, חכם, מסקרן אותי לראות, מה כל כך מושך אותו באורח החיים שבחר לעצמו, אמר בלשון. בהתרגשות רבה קיבלום בנו ורעייתו באולם הנוסעים, כשהם מלווים בזאטוטיים.

לאחר זמן לא רב הפך הדבר לשגרה ומתפללי בית הכנסת חדלו להפנות אל מבטם אל האב שישב במשך התפילה ליד בנו ושלא מבטים מסוקרנים לכל עבר, בעוד בנו מתפלל בדבקות. כך הלך האב עם בנו לישיבה, ליווה את נכדיו אל החידר ובלע במבטו את כל מה שראה.

לאחר מספר חודשים זה קרה.

- בני יקירי, המוכן אתה להקדיש לי מעט מזמנך היקר וללמוד איתי בגמרא?

- אבא יקר, את כל זמני אני מוכן להקדיש לך, וכשנימית עצב שזורה בקולו הוסיף, אך לא נראה לי שהדבר אפשרי, אתה צריך ללמוד שתי שפות כדי לקרוא אפילו משפט אחד בגמרא - לשון

הקודש וארמית, האם תהיה מסוגל לעמוד בכך?

- מי כמנח יודע, אני אוהב מאד מאד... השיב בחיוך נחרץ.

עוד באותו יום פנה הבן לראש הישיבה והתייעץ עימו כיצד לעשות את הבלתי יעשה. בהדרכת הרב

קבע עם אביו ללמוד בכל יום כמחצית השעה, "לפי ההתקדמות, נגדיל את זמן הלימוד" אמר

לאביו. כעת כבר עמד האב ליד בנו, חבוש טלית ותפילין, כשעל הסטנדרט שלידו מונחות שתי

גמרות מגילה אותן הכין מבעוד מועד, ומיד בסיום התפילה וארמית, האם תהיה מסוגל לעמוד בכך?

נכון קמעה מיושבי בית הכנסת, ביקש הבן מאביו להפוך את הגמרא על צידה השני. הגמרא כתובה

בשפה שבה קוראים מימין לשמאל, הסביר לו.

צעד ראשון וקטן בדרך ארוכה, פסעו האב והבן באותו

יום. כל מלה של המשנה הראשונה נזקקה להסברים ארוכים ומפורטים של הבן, שביאר לאביו מגילה מהי,

ומדוע ומי הם אחשוורוש ואסתר, באיזו תקופה חי יהושע בן נון שחומות הערים תלויות בשמו. מה פעל ומי היה רבו. מי הוציא את עם ישראל ממצרים ולמה

פעם בפעם לגג ישיבת ברסלב הסמוכה לביתו, ולהשקיף ממנה על מקום המקדש, כדי שלא יחלפו עליו שלושים יום בלא ראייתו ויתחייב בקריעה. נכדו הרב א.ז. שליט"א מוסיף ומספר, כי לכששאלוהו, כי מגג בניין זה אין רואים אלא את כיפתו הזהובה של המסגד הממוקם על הר הבית, השיב להם, שאין לך ראיית החורבן גדולה מזו של ראיית כיפת מסגד הבנוי במקום בית מקדשנו. (ראה עוד בעניינים אלו בספר "ארץ ישראל" לר"מ טיקוצינסקי, סי' כ"ב, "פאת השולחן" סי' ג', "ארחות רבינו" ח"ב עמ' קמ"ט, "נטעי גבריאל" על הל' בין המצרים, פרק ק').

דף ב/ב כריתות ומיתות בית דין

בקשת אנוסי ספרד שעוררה את הפולמוס על ה"סמיכה"

בדם ובדמעה נחרתה תקופת אנוסי ספרד בספר ההסטוריה של עם ישראל. יהודים רבים נאלצו להסתיר את דבר יהדותם עקב הוראותיהם של המלך פרדיננד והמלכה איזבלה ימח שמם, וחכמי ישראל נזקקו לענות על שאלות רבות שהוגשו לפתחיהם אודות יהודים שעברו על איסורי תורה. **החוטא מבקש מלקות:** קבוצת יהודים מאנוסי ספרד ניצבו שבורים ורצוצים בפני רבה של צפת, המהר"י בירב, כשדמעתם על לחיים. לדבריהם, הם נכשלו באיסורי תורה רבים, כולל באיסורים אשר עונשם כרת, כגון, אכילת חמץ בפסח, או אכילה ביום הכיפורים. ומאחר שמבואר במשנה (מכות כג/א), כי "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם", ביקשו אנוסים אלו שבית הדין ילקה אותם, כך שהם ינצלו מעונש "כרת" החמור. ברם, בקשתם נתקלה בשני מחסומים הלכתיים. א. אחר שבטלו בית דין סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו, גם בטלו המלקות, כשאר עונשי בית הדין שבטלו. ב. האם ניתן כלל להשית עונש על עבירה שנעשתה ללא עדים וללא התראה.

חידוש הסמיכה: בעקבות המחסום ההלכתי הראשון התעורר הפולמוס המפורסם, עליו הרחבנו בעבר בגליונו, כאשר מהר"י בירב ביקש לחדש את הסמיכה בקרב הדיינים ולהעמיד בית דין סמוכים, אשר באמצעותם ניתן יהיה להלקות את האנוסים [ראה ב"מאורות הדף היומי" כרך ד', עמוד מ"ט]. **המלקות מכפרות כאשר החוטא חייב בהן מן התורה:** ואילו המחסום השני בדבר הטלת עונש על איסור עבירה ללא עדים והתראה, עוררה אף היא מחלוקת בין גדולי ישראל. רבי לוי בן חביב קבע, כי עונש "מלקות" על עבירה מעין זו, אינו עונש המלקות הפוסט מ"כרת", מאחר שבמקרה זה לא קבעה התורה עונש מלקות, וממילא אין הוא יכול לפוטרים מעונשם.

ניתן להלקות אדם המבקש זאת: ואילו מהר"י בירב סבר, כי אמנם בית הדין אינו כופה עונש "מלקות" על מי שעבר עבירה ללא עדים והתראה, אך ודאי ניתן להלקות אדם המתחרט על עבירותיו תוך שהוא מתחנן בפני בית הדין שיענישוהו ויפטורוהו מעונש "כרת".

הוא אף מסבר את דבריו בכך, שלא יתכן, שאדם שהעז פניו ועבר על איסור למרות שעדים התרו בו, יכופר לו עונו על ידי מלקות, ואילו הביישן, שעבר על איסור בהסתור ובהחבא, לא ימלט מעונשו. על סברה זו הגיב הרלב"ח ואמר, כי בפני הקב"ה הכל גלוי וידוע, ואין כל הבדל בין העובר עבירה בסתר לעובר עבירה בפרהסיא.

הבושה - מרכיב יסודי בכפרה על ידי מלקות: לדעת הרלב"ח אין להלקות את אנוסי ספרד גם עקב שתי סיבות נוספות: א. כל מולקה עומד בפני סכנת מוות מחמת המלקות (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ה הל' ד'), ואין בית הדין רשאי לסכן את חייו על ידי המלקות (עיי"ש שכתב שגם אם מלקות אינן ממיתות, אין בית הדין רשאי להלקות, עיי' "קובץ שיעורים" ח"ב סי' י"ג ס"ק ד'). ב. מרכיב יסודי בכפרה על ידי עונש מלקות, היא הבושה הנגרמת למולקה בכך שכופים עליו עונש זה, ומרכיב זה חסר במקרה שלפנינו.

התשובה ממרקת את העוון, המלקות מפחיתות מן הייסורים: למרות זאת, הרלב"ח לא הותיר יהודים אלו שבורים ורצוצים מחמת הפחד מעונשי ה"כרת" הרובצים על נשמתם, אלא הסביר להם, כי חלקו בעולם הבא מובטח לו לאדם השב אל בוראו בתשובה שלימה, אלא שעדיין ימורק עונו בייסורים בעולם הזה (יומא פו/א), ומי אשר קיבל עונש מלקות, לא יתייסר בייסורים אלו. ממילא, זה שחזר בתשובה שלימה, יזכה לעולם הבא, אף על פי שלא לקה, וכלשונו: "ועם כל זה, אין לבעל תשובה להצטער בכך, ולא להתיימש ממחילת עונו, כי גם בלי מלקות על ידי בית דין יכופר עונו, ויעלה לעמוד למעלה ממדרגת הצדיקים גמורים על ידי התשובה, אם ישתדל לקיים כל עיקריה" (ראה בסוף ספרו של הרלב"ח. בראש הקונטרס הארוך העוסק בכל ענייני הסמיכה והשלכותיה).

דף ב/ב טומאת מקדש וקדשיו

עליה למקום המקדש

במשנתנו אומר רבי מאיר, "כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו". כלומר, כל שעירי המוספים שהוקרבו במקדש נועדו לכפר על איסורי טומאה שנעשו בתחומי בית המקדש, על ידי אכילת קדשים בטומאה, או על ידי טמא שנכנס למקדש.

האם קדושת מקום המקדש תלויה בקיומו של בית המקדש? אדם טמא הנכנס למקום המקדש עובר על איסור מן התורה ועונשו "כרת". לדעת הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הל' ט"ז) וראשונים רבים (תוס' יבמות פב/ב ד"ה "ירושה", ר"ש שביעית פ"ו מ"א, סמ"ג עשין קס"ג, יראים השלם סי' רע"ז, ריטב"א מגילה י/ב ושבועות

הם בכלל הגיעו לשם, וכן הלאה. קביעות זו עמדה במבחן הזמן, האב לא התיימש והבן גילה סיפוק רב וכך בשעה טובה ומוצלחת סייעו הם את הדף הראשון לאחר שנה תמימה!

דמעות רבות זלגו מעיני האב עת חיבק את בנו כשכל גופו רועד מהתרגשות. "סיום" לחש לבנו "אני רוצה לעשות מסיבת ענק לכבוד דף הגמרא הראשון שזכיתי ללמוד בפעם הראשונה בחיי".

אוכל רב הוגש אל השולחנות באותו ערב, היתה זו טעוה הסיום המפוארת ביותר שמי מהמשתתפים חווה אי-פעם. במרכז האולם עמד חתן השמחה ולחץ בחום את ידיהם של מברכיו. הקהל כולו קם על רגליו, עת פסע פנימה פוסק הדור הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל. כן, גם הוא בא לכבד בנוכחותו את הערב הנדיר הזה. בהדרכתו ערך הבן את הסיים, למרות שאין נהוג לערוך סיומים אלא על מסכתות, שכן, אמר לו הגר"מ פינשטיין זצ"ל, שמקרה זה הוא כה מיוחד שצריך לערוך לכבודו סיום.

בשעת ליל מאוחרת עלה האב על יצועו. המחשבות התרוצצו במוחו ללא הרף ומאורעות חייו חלפו ביעף מול עיניו. רואה הוא את עצמו כילד קטן בשכונת העוני בה התגורר ורגע אחר כך ניצבת מולו תמונת סבו מפולין מעוטר זקן ופיאות, המונחת בזווית מגירה נידחת כל שהיא, בביתו בקליפורניה. לאחר נדודי שינה רבים נרדם אביו כשחיך רחב משוך על פניו. למחרת בבוקר אמרו הרופאים למשפחה ההמומה שמעולם לא ראו נפטר עם פנים מאירות כל כך. **הלוויה** רבת משתתפים נערכה לאותו יהודי שזכה בסוף ימיו לקבוע עיתים לתורה. ימים רבים הדהדה באוזני משתתפי הלוויה, הכרזתו של רבי משה פינשטיין זצ"ל שקרא ליד מיטת הנפטר: "יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בדף אחד".

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כב/ב ולא קיימי מקמי גברא רבה

מיהו אדם גדול

פעם התארח תלמיד חכם גדול בבית האדמו"ר מאוסטרובצה זצ"ל. האדמו"ר הציע לפניו חידוש גאוני בהלכה, עד שהלה קרא ברוב התפעלות: אדם גדול מאד הוא זה שמחדש כך. ענהו האדמו"ר: בגמרא נאמר, כי אלו שאינם קמים מפני "גברא רבה" שוטים הם, מפני שגדול כח חכמים, שיבצרי חדא' מהמלקות. כלומר, שאמרו, כי אין להלקות אדם ארבעים מלקות, כי אם שלושים ותשע מלקות, בלבד. הרי לנו, שאדם גדול הוא זה שבכוחו להסיר מעט סבל מיהודי. הוא הוא 'גברא רבה'...

דף כג/ב עד שיבילו שפתותיכם מלומר די

למה יבלו השפתים

בנביא נאמר (מלאכי ג'): "היריקוטי לכם ברכה עד בלי די" ודרשו חז"ל "עד שיבילו שפתותיכם מלומר די". הקשה הבעל שם טוב זיע"א: הלא האותיות "דלת" ו"יוד" אינן מבטאות על ידי השפתים, ומדוע, אם כן, יבלו שפתותיכם מלומר די?

לעילוי נשמת

הר"ר **מנשה יונה חיים** ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל נלב"ע ח' בכסלו תשע"א

תנצב"ה

הנוצח ע"י חתנו ובתו ידידינו

הר"ר **ישראל וסימה שטר** הי"ו חיפה

והשיב: הכוונה היא, שמרוב שיאמרו "די", שאינן אותיות המבוטאות בעזרת השפתיים, יבלו השפתיים מחוסר שימוש... ("בעל שם טוב על התורה", פרשת ראה).

חווייה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029 *

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

ב/ב "החינוך" מצוה קפ"ד, שס"ב ושס"ג, האיסור ועונש הכרת הנלווה אליו, עומד בעינו גם לאחר חורבן בית המקדש, משום ש"קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא". היינו, מקום המקדש התקדש בקדושה עולמית אשר אינה מותנית בקיומו של בית המקדש. אולם, **הראב"ד** (שם) חולק על כך, ולדעתו, משעה שהחריבו הגויים את בית המקדש וכבשו את הר הבית בכח הזרוע, בטלה קדושתו. יש הסוברים, כי גם לדעת הראב"ד יתכן, שעונש הכרת בלבד הוא שבטל, אך איסור התורה נותר על כנו (עיי' שו"ת "בנין ציון" סי' ב' ושו"ת "משפט כהן" סי' צ"ו), ואף אם לא כן, הכל מודים שחז"ל גזרו שלא להכנס למקום המקדש לאחר חורבן בית המקדש עקב שני טעמים: א. שכאשר יבנה המקדש יזכרו הכל, כי הטמאים אינם רשאים לעלות אליו. ב. כדי לשמר בלב העם את מורא המקדש וקדושתו. אכן, גדולי עולם העידו, שלאחר חורבן הבית נהג עם ישראל לדורותיו שלא להכנס למקום המקדש, מאחר שאיסור הכניסה אליו **תקף גם בימינו מן התורה** והנכנס לשם נענש ב"כרת" (רבינו עובדיה מברטנורא במכתבו מא"י משנת רמ"ח, מהר"ם חגיז בפ' מסעי, ועיי"ש ב"בנין ציון", שכן הכרעת כל הפוסקים).

אגרתו של הרמב"ם שעוררה הדים: אגרת ששלח הרמב"ם בעת ביקורו בארץ ישראל (נדפסה בספר "חרדים" סי' ס"ה פ"ד), עוררה סערה רבת, מאחר שהרמב"ם כתב בה, כי בהגיעו לירושלים, התפלל "בבית הגדול והקדוש". היו שפירשו את דבריו, כי הוא התפלל בבית כנסת שהיה בנוי במקום המקדש - עובדה המהווה סתירה לפסקו הנחרץ, כי בימינו אסור לעלות למקום זה. אולם, הפוסקים דוחים את הניסיון להציג אגרת זו כהוכחה לכך שהרמב"ם חזר בו מפסקו, והוכיחו, כי כוונתו היתה לבית כנסת גדול בשם "מדרש שלמה", אשר היה ממוקם בסמוך להר הבית, ואשר מחלונותיו נשקף כל שטח מקום המקדש (עיי' שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה סי' א; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' א; חלק י"א סי' ט"ו בשם הגר"י חי זריהן).

ביקורו של השר משה מונטיפיורי בהר הבית: לפני כמאה וחמישים שנים, בשנת תרכ"ז, ביקר השר משה מונטיפיורי בארץ ישראל, בלוויית מזכירו האיש, ד"ר לוי. להפתעתם הרבה של בני הקהילה היהודית בירושלים עלו השניים לתוככי הר הבית, כשבדיהם אישור מיוחד ששוגר על ידי השולטן ממקום מושבו בקושטא, והושג בהשתדלותו של הפחה הירושלמי אשר תוגמל כמאות על ידי מקורבי השר משה מונטיפיורי. כאשר נודע הדבר ברבים נחרדו תושבי ירושלים, והגאון רבי יוסף משה מליסא, בנו של בעל "נתיבות המשפט" ו"חוות דעת" אף נטל שופר, תקע בו בחוצות ירושלים ונידה את השר משה מונטיפיורי.

החרטה: בהיות השר ירא אלוקים, הבהיל את עצמו אל רבני ירושלים ואל חכמיה והתנצל בפניהם, כי עשה את מעשהו בתום לב, ולאחר שהוטעה על ידי רב מסויים, כי דעת הראב"ד התקבלה להלכה. בסופו של דבר, השר מונטיפיורי קיבל על עצמו תיקוני תשובה ובכך הגיעה פרשה זו לקיצה (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סי' ט"ו אות ה').

ללמוד משנה

מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית

שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה

צלצלו עכשיו וקבלו ספר חודשי ראשון **חינם 3764 ***

פירוש ברור ונוח להבנה	גודל קומפקטי במיוחד	עיצוב מפואר ואותיות מאירות עיניים	מתאים לכל זמן ועת	מנוי חודשי עד הבית
-----------------------	---------------------	-----------------------------------	-------------------	--------------------

שייוק והפצה
יפה נוף
ניתן להשיג ברשת חנויות יפה נוף